

Advies bij de bijsturing van de maximumfactuur in het basisonderwijs met aandacht voor kwaliteitsvolle kunst- en cultuureducatie op school

november 2011

Collegagroep Jeugd, LOCUS en VVC

In september 2008 voerde de Vlaamse overheid een regelgeving in betreffende de kosteloosheid en kostenbeheersing in het basisonderwijs. De regelgeving wil verzekeren dat ouders niet moeten betalen voor materialen en activiteiten die noodzakelijk zijn om de eindtermen te bereiken en de ontwikkelingsdoelen na te streven. De overheid begrenst het bedrag dat de scholen kunnen vragen aan ouders voor materialen en activiteiten die het onderwijs “verlevendigen”, o.a. deelname aan culturele activiteiten, sportactiviteiten (o.a. zwemlessen behalve het schooljaar gratis zwemmen), eendaagse uitstappen, abonnementen op verplichte tijdschriften.

LOCUS en de VVC onderschrijven de regelgeving als een onderdeel van het beleid inzake gelijke onderwijskansen. We zijn verheugd dat het onderzoek van het Rekenhof uitwijst dat het decreet kostenbeheersing van 6 juli 2007 grotendeels de beoogde effecten bereikt: de schoolkeuze wordt niet beïnvloed door de kosten die de scholen aanrekenen aan de ouders. Maar wij zijn bezorgd over de verminderde deelname van basisscholen aan de activiteiten die cultuur- en gemeenschapscentra voor de scholen organiseren. De bezorgdheid over specifiek deze daling hangt uiteraard samen met het werkveld van de twee organisaties. We zijn evenzeer bezorgd over de daling in andere extra-murosactiviteiten en over de kwaliteit van kunst- en cultuureducatie in het basisonderwijs in het algemeen.

LOCUS en de VVC hebben zelf gerapporteerd over het verminderd aantal deelnames van kleuters (min 16,6 %) en leerlingen lager onderwijs (min 4,6 %) aan activiteiten in 60 cultuurcentra in de periode 2006 – 2010 ¹. We zijn overtuigd dat deze daling een rechtstreeks gevolg is van de invoering van de maximumfactuur, aangezien de deelname van leerlingen van het secundair onderwijs in dezelfde periode constant blijft. De deelname van kleuters en leerlingen van het lager onderwijs aan bibliotheekintroducties is gratis en steeg van 2007 tot 2010 met 9%. Het Rekenhof onderzocht het beleid inzake kosteloosheid en kostenbeheersing in 40 scholen en stelde vast dat de helft van de scholen snoeit in de extra-murosactiviteiten ². Het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen stelde in een steekproef van 119 scholen vast dat het aantal sport-, culturele en educatieve activiteiten en meerdaagse uitstappen in het schooljaar 2008 – 2009 beduidend lager was dan in het schooljaar 2006 – 2007 ³. Het Steunpunt stelde ook vast dat voor sommige activiteiten (o.a. film, theater en muziek) de globale daling het resultaat is van een sterke daling van deze activiteiten **buiten** de schoolmuren (extra muros) en een stijging van de activiteiten **binnen** de schoolmuren. Wij zijn ervan overtuigd dat de theater- en muziekvoorstellingen binnen de school vaak niet de kwaliteit halen van de voorstellingen die de gespecialiseerde programmatoren van de cultuurcentra selecteren. Ook de schooldirecties die het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen interviewden, signaleren dit risico. We vrezen dat door de verschuiving van activiteiten buiten de school naar binnen de school, het onevenwicht in het menu zich verder doorzet. Een

¹ VVC en LOCUS, Resultaten en conclusies van het cijfermateriaal schoolactiviteiten in cultuurcentra. Te downloaden op <http://www.locusnet.be/portaal/Locus/Publiekswerking/Kunst-%20en%20Cultuureducatie/>

² Kosteloosheid en kostenbeheersing in het basisonderwijs. Verslag van het Rekenhof aan het Vlaams Parlement. Goedgekeurd in de Nederlandse Kamer van het Rekenhof op 19 mei 2011. Stuk 37-N (2010-2011) nr. 1.

³ G. Van Landeghem, N. Vandenberghen en J. Van Damme, Culturele activiteiten, sport en uitstappen in het basisonderwijs voor en na het invoeren van de maximumfacturen. Leuven, 2010.

recent onderzoek van de kunsteducatieve organisatie De Veerman⁴ wijst immers uit dat 90% van de muzische activiteiten in de lagere school vormen van actieve educatie zijn (de leerlingen zingen, tekenen, schrijven, dansen enz.). Receptieve en reflectieve kunsteducatie maken slechts 10% uit. Het onevenwicht in het menu neemt alleen maar toe als scholen minder musea bezoeken en minder deelnemen aan de (voornamelijk receptieve) activiteiten theater en muziek in de cultuurcentra, kunstcentra en schouwburgen.

Tot vandaag lezen we op de website van het ministerie dat de basisscholen sinds 1 september 2008 meer werkingstoelagen krijgen, “die ze kunnen gebruiken om de meerkost van sommige activiteiten op zich te nemen” en dat de scholen nu dus “heel wat meer middelen hebben om kleur te geven aan het onderwijs.”⁵ We weten inmiddels dat de mate waarin de scholen investeren in de verlevendiging van de eindtermen beïnvloed wordt door o.a. de hoogte van de beschikbare werkmiddelen na aftrek van recurrente en dwingende uitgaven, de kosten voor het leerlingenvervoer, de kracht van het lokaal flankerend onderwijsbeleid, de omvang van aanvullende fondsen van de schoolbesturen en de medewerking van de ouderverenigingen. Het Rekenhof signaleert dat bv. de leninglast voor infrastructuur in de bezochte scholen varieert van 0 tot bijna 50% van de werkingstoelagen.

Bijsturingen van de maatregelen kosteloos basisonderwijs

Zowel LOCUS en de VVC als het Steunpunt Studie- en Schoolloopbanen en het Rekenhof signaleren het probleem van het **leerlingenvervoer**. Het probleem stelt zich voor sommige scholen veel sterker dan voor andere. Het is zeer wenselijk dat een bijsturing van de maatregelen deze ongelijkheid wegwerkt.

Een **indexering** van de bedragen die de scholen aan de ouders mogen vragen, is evident. De strikte **maximumfactuur voor de kleuters** vormt een probleem, het is wenselijk om zeker het bedrag voor de vijfjarige kleuters (nu 20 euro) substantieel te verhogen. Op 2 december 2011 keurde de Commissie Onderwijs alvast een verhoging van het bedrag voor kleuters en de indexering goed.

Een indexering en een relatief beperkte verhoging van de bedragen die de scholen aan de ouders mogen aanrekenen, zal echter weinig veranderen aan de prioriteiten van de scholen. Om de afname van sport- en culturele activiteiten te counteren, zal meer nodig zijn. Het Rekenhof stelt de vraag of men een sluitend onderscheid kan maken tussen activiteiten en kosten in het kader van het werken aan de ontwikkelingsdoelen en eindtermen (ODET) enerzijds en de “verlevendiging” anderzijds⁶. Het Rekenhof signaleert doorlichtingsverslagen waarin de onderwijsinspectie in positieve zin verwijst naar culturele extramurosactiviteiten om haar beoordeling van muzische vorming te motiveren. **LOCUS en VVC zijn van mening dat sommige vormen van cultuurparticipatie noodzakelijk zijn om te werken aan de ontwikkelingsdoelen en eindtermen muzische vorming.** Een voorbeeld: op het einde van het zesde leerjaar moeten de leerlingen “kunnen genieten van een gevarieerd aanbod voor hen bestemde culturele activiteiten” (eindterm muzische vorming 3.1, drama) en “zonder vooroordelen naar kunst kijken en luisteren” (eindterm muzische vorming 6.2). Een school kan hieraan werken door bv. in de klas een theatertekst te lezen en naar een beeldopname te kijken, maar het bijwonen van theatervoorstellingen is noodzakelijk om deze eindtermen na te streven. We schrijven “theatervoorstellingen”, meervoud, want door één voorstelling bij te wonen kunnen de leerlingen niet kennismaken met en leren genieten van het gevarieerde aanbod. Hetzelfde geldt voor andere disciplines. Kunnen leerlingen kennismaken met beeldende kunst zonder de textuur van een olieverfschilderij of het formaat van een beeldhouwwerk te ervaren in een museum? Bovendien gaat het niet enkel om de artistieke producten die beter tot hun recht komen in de geschikte ruimte (een theaterzaal, een museum, tentoonstellingsruimte, concertzaal, filmzaal,...), maar ook om de totaalbeleving van de leerlingen zelf. Tekeningen van kleuters die voor het eerst naar een theatervoorstelling gingen, illustreren hoe zij onder de indruk waren van de vele rijen stoelen in de schouwburg. Het gaat dus ook om vertrouwd geraken met

⁴ Tjil Bossuyt en Karel Moons in Brigitte Dekeyzer (red.), *Education Through Art*. Garant, 2010.

⁵ http://www.ond.vlaanderen.be/schoolkosten/basis/decreet_basisonderwijs.htm

⁶ Verslag Rekenhof p. 28 – 29.

cultuurgebouwen, om leren wat je er kan verwachten, hoe je er te gedragen en om de drempelvrees in de toekomst te slechten. LOCUS en de VVC zijn van mening dat de minister de daling van de culturele activiteiten enkel kan ombuigen als hij een minimum aan cultuurparticipatie omschrijft als noodzakelijk om de ontwikkelingsdoelen en eindtermen muzische vorming na te streven. Als we meer en betere kunst- en cultuureducatie willen voor alle leerlingen, zoals de Beleidsbrief Onderwijs 2011-2012 vermeldt, is dit een sleutel om de grote ongelijkheid⁷ tussen scholen op vlak van cultuurparticipatie en extra-muros activiteiten recht te trekken. De ene school voorziet minder dan twee 'eendaagse culturele en educatieve activiteiten' per leerjaar, de andere school organiseert er tien. Uiteraard is 'kwaliteit' niet eenvoudig te objectiveren, maar we mogen toch stellen dat scholen die in samenwerking treden met of beroep doen op professionele culturele partners (meestal erkend door de minister van cultuur) meer garantie op kwaliteit hebben. Zowel in de Beleidsbrief van Cultuur⁸ als van Onderwijs⁹ wordt er melding gemaakt van regionale expertisenetwerken. Mogelijks biedt dit ook een concrete en professionele ondersteuning om scholen en culturele partners bij elkaar te brengen en expertise uit te wisselen. De Vlaamse steden en gemeenten en de cultuur- en gemeenschapscentra investeren sterk in het aanbod voor de scholen. Voor de zestig gesubsidieerde cultuurcentra gaat het jaarlijks om een bedrag van meer dan vijf miljoen euro alleen al voor de uitkoopsommen. De lokale overheden en de centra investeren zo sterk omdat ze de muzische vorming in het onderwijs ernstig nemen. De bijsturing die we vragen zou meteen ook een blijk van waardering zijn voor de lokale besturen en de centra.

De collegagroep jeugd is het overleg van de jeugdprogrammators van cultuur- en gemeenschapscentra.

De VVC - Vereniging Vlaamse Cultuur- en gemeenschapscentra vzw is de ledenvereniging en overlegplatform van cultuurcentra en gemeenschapscentra in Vlaanderen en Brussel.
Gallaitstraat 86/23 - 1030 Brussel | T 02 201 17 07 | F 02 201 07 19 | info@cultuurcentra.be | www.cultuurcentra.be

LOCUS is het steunpunt voor bibliotheken, cultuur- en gemeenschapscentra en lokaal cultuurbeleid in Vlaanderen.
Priemstraat 51 - 1000 Brussel | T 02 213 10 40 | F 02 213 10 39 | info@locusnet.be | www.locusnet.be

---

⁷ G. Van Landeghem, N. Vandenberghen en J. Van Damme, Culturele activiteiten, sport en uitstappen in het basisonderwijs voor en na het invoeren van de maximumfacturen. Leuven, 2010. p. 8-9

⁸ Beleidsbrief Cultuur 2011-2012, p. 15.

⁹ Beleidsbrief Onderwijs 2011-2012, p. 12.